

COVENANT & CONVERSATION

RAV SACKS İLE İNANCI PERAŞADA BULMAK

“Covenant & Conversation yazı dizisine yaptıkları cömert bağış için Maurice Wohl Charitable Foundation’a teşekkür ederim. Maurice ileri görüşlü bir hayırseverdi. Eşi Vivienne son derece mütevazıydı. Adanmışlık ve zarafetin benzersiz bir birlikteliğiydiler ve yaşamak onlar için vermek demektir.”

Bir Ulus Nasıl Yenilenir? Nitzavim-Vayelech 5780

Talmud, “Moşe bize bir Tora emretti, Yisrael cemaatinin mirası olarak” pasuğu hakkında yaratıcı bir açıklama yapar. Toplamda 613 emir bulunduğu ve “Tora” sözcüğünün sayısal değerinin 611 olduğu gerçeği ışığında, Talmud, bu pasuğa dayanarak Moşe’nin bize 611 emir verdiğini söyler. Diğer iki emri ise – “Ben Tanrı’nız A-Şem’im” ve “Benden başka tanrınız olmayacak” (10 Emir’in ilk ikisi) – Bene-Yisrael, Moşe’den değil, doğrudan Tanrı’nın Kendisi’nden almışlardır.¹

Hahamlarımız başka bir ayrım da yapabilirlerdi. Moşe bize 611 emir vermiştir ve en sonda, Vayelech *peraşasında*, bize iki *meta*-emir, yani emirler *hakkında* iki emir vermiştir. Bunlar, *Akel*, yani halkı yedi yılda bir, Tora’nın [yani Tora’nın bazı kilit bölümlerinin] toplum halinde okunması için bir araya toplama emri ve geleneğimizde, kendi Sefer-Tora’mızı yazmamız veya bunda rol almamız yönünde bir emir olarak açıklanan, “Şimdi, bu şarkıyı kendinize yazın” (Devarim 31:19) emri.

Bu iki emir, diğer tüm emirlerden ayrılmıştır. Tora’nın Devarim kitabındaki tüm özet-tekrarından, *beraha* ve lanetlerden ve antlaşmanın yenilenme seremonisinden sonra verilmişlerdir. Moşe’nin, liderliği halefi Yeoşua’ya teslim ettiği anlatımın içine yerleştirilmişlerdir. Aradaki bağlantı, hem bu kanunların hem de anlatımın, *devamlılık* hakkında olmasıdır. Kanunların amacı, Tora’nın hiçbir zaman yaşlanmamasını, her nesilde yeniden, taze bir şekilde yazılmasını, halk tarafından asla unutulmamasını ve bir ulus olarak onların aktif anayasası olmayı hiçbir zaman kesmemesini temin etmektir. Ulus kuruluş ilkelerini, tarihini ve kimliğini, geçmişe yönelik himayesini ve geleceğe yönelik sorumluluğunu hiçbir zaman terk etmeyecektir.

İki emrin birbirini ne kadar güzel tamamladığına dikkat edin. *Akel*, yani ulusal toplantı, bir bütün olarak halka yöneliktir. Bir Sefer-Tora yazma emriyse bireylere hitap eder. Antlaşmasal siyasetin özü budur. Bireysel sorumluluğumuz vardır ve kolektif sorumluluğumuz vardır. Hillel’in sözleriyle: “Eğer ben kendim için değilsem, kim benim için

¹ Makot 23b-24a.

olacak? Ama eğer ben yalnız kendim içinsem, neyim ben?” Otoriter rejimlerden farklı olarak, Yahudilikte devlet her şey değildir. Ve günümüzün radikal düzeyde bireyci liberal demokrasilerinden farklı olarak, Yahudilikte birey de her şey değildir. Antlaşmaya dayalı bir toplum, her bireyin herkes için sorumluluk kabul etmesiyle, bireylerin kendilerini ortak iyiliğe adanmalarıyla oluşturulur. Dolayısıyla Sefer-Tora – ulus olarak bizim yazılı anayasamız – hem bireyin (613. emir) hem de ulusun (612. emir) hayatında yenilenmelidir.

Tora *Akel mitsvasını* şu sözlerle tarif eder:

“Her Yedi yılın bitiminde, *Şemita* (borçları iptal) yılında, Çardaklar Bayramı sırasında, tüm Yisrael [Tanrı'nın] seçeceği yerde Tanrı'n *A-Şem*'in Huzuru'nda görünmek üzere geldiği zaman, bu Tora'yı tüm Yisrael'in karşısında, duyacakları şekilde oku. Halkı bir araya topla – erkekleri, kadınları, çocukları ve şehirlerindeki yabancıları – ki dinlesinler ve Tanrı'nız *A-Şem*'e huşu duymayı öğrensinler ve bu Tora'nın tüm sözlerini titizlikle yerine getirsinler. Bilmeyen çocukları da onu dinlesinler ve miras almak için Yarden'i geçmek üzere olduğunuz toprağın üzerinde yaşadığınız tüm günler boyunca Tanrı'nız *A-Şem*'den çekinmeyi öğrensinler” (Devarim 31:10-13).

Bu olayın ne kadar kapsayıcı nitelikte olduğuna dikkat edin. O zamanlarda Tora'nın çağdaş anlamda eşitlikçi olduğunu söylemek bilinen kronolojiyle uyumsuz olacaktır. Ne de olsa, 1776 yılında Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'ni oluşturanlar, kölelik hâlâ yürürlükteyken ve hiçbir kadının oy hakkı yokken “Bu hakikatleri, tüm insanların eşit yaratılmış olduğunu, aşikâr bir olgu addediyoruz” diyebilmişlerdi. Ama işte, Tora, inanç cumhuriyeti vatandaşlığı için yapılan seremoniye kadınların, çocukların ve yabancıların katılımını temel bir gereklilik olarak görmekteydi.

Okuma eylemini kim yapacaktı? Tora bunu açıkça belirtmemektedir, ama gelenek, bu rolü Krala atfetmiştir. Bu son derece önemliydi. Şüphesiz, Tora din ve siyaseti birbirinden ayırır. Kral, Koen Gadol değildi ve Koen Gadol da Kral değildi.² Bu bir devrim niteliğindedir. Neredeyse diğer her antik toplumda, devletin başı aynı zamanda dinin de başıydı. Ve bu bir rastlantı değildi; dini güç olarak gören pagan bakışının temel bir esasıydı. Ama Kral, Tora'ya tabiydi. Onun, kendisi için yazılmış özel bir Tora tomarı olması emredilmişti; tahta oturduğu zaman onu yanında tutması ve “hayatının tüm günlerinde” onu okuması gerekiyordu (Devarim 17:18-20). Burada da, Tora'yı yedi yılda bir kez, bir araya gelen halka okumakla, Kral, ulusun, siyasi bir varlık olarak, Tanrı'nın Sözü'nün mukaddes tentesi altında var olduğunu göstermekteydi. Biz antlaşma tarafından oluşturulmuş bir halkız, demektedir Kral üstü kapalı bir şekilde. Eğer antlaşmayı gözetirsek, gelişir, serpiliriz; aksi takdirde, başarısız oluruz.

Rambam bu seremoniyi şöyle tarif eder:

Yeruşalayim'in her yerinde halkı toplamak için trompetler çalınırdı; ve ahşaptan yapılmış yüksek bir platform getirilip Kadınlar Avlusu'nun merkezine kurulurdu. Kral, okumasının duyulabilmesi için yukarı çıkar ve oraya otururdu ... Sinagogun *hazanı* bir *Sefer-Tora* alır ve onu sinagogun başkanına teslim ederdi ve sinagogun başkanı onu Koen Gadol vekiline teslim ederdi ve Koen Gadol vekili, Koen Gadol'a ve Koen Gadol da, çok insanın ibadetiyle onurlandırmak amacıyla onu Krala verirdi ... Kral, bahsettiğimiz kısımları, sonuna gelene kadar okurdu. Sonra *Sefer-Tora*'yı sarar ve okuma sonrasında, sinagogda söylendiği şekilde bir *beraha* söylerdi ... İbranice

² Bu kural Haşmonay hanedanına mensup Krallar tarafından bozulmuş ve uzun vadede bunun felaket niteliğinde sonuçları olmuştur.

bilmeyen *Gerlerin* (Yahudiliğe geçmiş yabancılar) kalplerini odaklamaları ve Tora'nın Sinay'da verildiği günkü gibi en yüksek huşu ve hürmetle dinlemeleri gerekiyordu. Tüm Tora'yı bilen büyük bilgelerin bile pür dikkat dinlemeleri gerekmekteydi ... Herkes kendisini, şimdi ilk kez olmak üzere Tora ile yükümlü kılınmış gibi ve sanki onu Tanrı'nın ağzından duyuyormuş gibi görmeliydi, çünkü Kral, Tanrı'nın sözlerini ilan eden bir elçiydi.³

Bize bu olayın ihtişamı hakkında bir duygu vermenin dışında, Rambam radikal bir önermede bulunmaktadır: *Akel*'in, Tora'nın Sinay'da verilişinin yeniden yaşanması – “Tora'nın Sinay'da verildiği günkü gibi”, “sanki onu Tanrı'nın ağzından duyuyormuş gibi” – ve bu şekilde, bir antlaşma yenileme seremonisi olduğunu söylemektedir. Acaba Rambam böyle bir fikre nasıl ulaşmıştır? Bunun, Moşe'nin Vaethanan *peraşasında* Tora'nın Verilişi hakkındaki tarifinden kaynaklanmış olması neredeyse kesindir:

“Horev'de Tanrı'n *A-Şem*'in huzurunda durduğun, *A-Şem*'in bana ‘Bana halkı *topla* [*akel*] ve *sözlerimi onlara duyurayım*. Böylece toprak üzerinde yaşadıkları tüm günler boyunca *Benden çekinmeyi öğrensinler ve çocuklarına öğretsinler*’ dediği gün” (Devarim 4:10).

İtalik olarak yazılmış sözcüklerin hepsi *Akel* emrinde, özellikle de Tora'da bundan başka yalnızca tek bir yerde karşımıza çıkan *Akel* sözcüğünün kendisinde yankılanmaktadır. Böylece Sinay, her yedi yılda bir, Yeruslayim'deki Bet-Amikdaş'ta yeniden yaratılmakta ve bu şekilde, ulus, erkekler, kadınlar, çocuklar ve yabancılarla birlikte, kuruluş prensiplerine olan taahhüdünü yenilemekteydi.

Tanah bize, Yeoşua (Yeoşua 24), Yoşiyau (Melahim II 23), Asa (Divre Ayamim II 15) ve Ezra ile Nehemya'nın (Nehemya 8-10) günlerinde fiilen gerçekleştirilen yenileme seremonilerinin canlı betimlemelerini sunmaktadır. Bunlar, ulusun, Tora'ya bağlılığında yaşadığı uzun bir tökezleme döneminin ardından bilinçli olarak kendisini yeniden adadığı tarihi anlardı. *Akel* ve antlaşmanın yenilenmesi nedeniyle, Yisrael yeniden gençleşmeye ve Yirmeyau'nun “gençliğinin sadakati” (Yirmeyau 2:2) olarak adlandırdığı durumu yeniden canlandırmaya ebediyen kabil olmaktadır.

Yisrael'in hiç kralı, hiç ülkesi, hiç Bet-Amikdaş'ı ve hiç Yeruslayim'i olmadığı neredeyse 2000 yıllık dönem içinde *Akel*'e ne olmuştur? Bazı otoriteler ilgi çekici bir önermede bulunmuşlardır. Bilindiği gibi, *minag Erets Yisrael*, yani Erets-Yisrael'deki ve Erets-Yisrael kökenli Yahudilerin, yaklaşık olarak on üçüncü yüzyıla kadar devam etmiş olan gelenekleri, Tora'yı yılda bir değil, üç veya üç buçuk yılda bir kez tamamlamak şeklindeydi. İşte bu otoritelere göre, bu gelenek, her ikinci okuma döngüsünün, *Akel* ile aynı zamanda, yani bir *Şemita* yılını takip eden Sukot'ta sona eren yedi yıllık bir döngü yaratmayı amaçlamaktaydı (yedi yılda bir kutlanan bir tür Simhat Tora).⁴

Oldukça farklı bir cevap önereceğim. Çok eskilere kadar geri giden, Şabat sabahı Tora okuma uygulamasının tesisi, sürgün ve dağılma dönemlerinde yeni bir önem kazandı. Bize *Akel*'i hatırlatan bazı gelenekler vardır. Tora, tıpkı Kral tarafından *Akel*'de ve Ezra tarafından, gerçekleştirdiği büyük toplantıda yapıldığı gibi, bir *bimanın* (ya da *teva*; yüksek bir ahşap platform) üzerinde okunur. Tora'yı okuyan kişi hiçbir zaman tek başına durmaz: genellikle *bimanın* üzerinde üç kişi vardır: *segan* (vekil), okuyan *hazan* ve Tora'ya çağrılan

³ Mişne Tora Hagiga 3:4-6.

⁴ Bkz. Rabi Elhanan Samet, *İyunim be-Parşot a-Şavua*, 2. seri, 2009, cilt 2, 442-461.

kişi – ki bunlar, sırasıyla, Tanrı, Moşe ve Bene-Yisrael’i temsil eder.⁵ Çoğu *alaha* otoritesine göre, Tora’nın *okunması*, *hovat tsibur*, yani cemaatin bir yükümlülüğüken, buna karşılık Tora *öğrenimi* ise *hovat yahid*, yani bireysel bir yükümlülüktür.⁶ Dolayısıyla, *keriat a-Tora* teriminin “Tora’nın *Okunuşu*” olarak değil “Tora’nın *İlanı*” olarak tercüme edilmesi gerektiğine inanıyorum. Zira *keriat a-Tora*, yedinci yıldan yedinci güne aktarılmış şekliyle, *Akel*’e denk yaptığımız bir uygulamadır.

Daima genç kalmak, uluslar bir yana, bireyler için de zordur. Sürükleniriz, yolumuzu kaybederiz, dikkatimiz dağılır, amaç duygumuzu ve onunla birlikte enerji ve güdümüzü kaybederiz. **Genç kalmanın en iyi yolunun, “gençliğimizin sadakatini”, bizi olduğumuz kişi haline getiren tanımlayıcı deneyimlerimizi, dünyayı daha iyi, daha adil, manevi açıdan daha güzel bir yer olacak şekilde nasıl değiştireceğimize dair uzun yıllar önce kurduğumuz hayalleri hiçbir zaman unutmamak olduğuna inanıyorum.** *Akel*, Moşe’nin bize verdiği, bunun nasıl yapılabileceğini gösteren bir veda armağanıydı.

Şabat Şalom

Jonathan Sacks

Rabbi Sacks’ın diğer makaleleri için lütfen www.rabbisacks.org sitesini ziyaret edin.

 @rabbisacks

© Rabbi Sacks Tüm hakları saklıdır.

Rabbi Sacks’ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir.

⁵ *Şulhan Aruh*, *Orah Hayim* 141:4 ve Levuş’un oradaki açıklaması.

⁶ Bu, çoğu otorite tarafından normatif kabul edilen Ramban’ın görüşüdü. Bkz. örneğin Yalkut Yosef, *İlhot Keriat a-Tora*.